

Hemşirelik Eğitiminde Altı Düşünme Şapkası Etkinliğinin Kullanılması

Mevlûde KARADAĞ*

Ergin ERGİNER**

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Tokat Sağlık
Yüksekokulu
Tokat
e-mail: mevludekaradag@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa
Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Tokat

Özet

Amaç: Bu çalışma bir yaratıcı düşünmeyi geliştirme etkinliği olan “Altı Düşünme Şapkası” etkinliğinin hemşirelik eğitimde kullanılması ve öğrencilerin meme kanseri ve bakımına yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini bir Sağlık Yüksekokulu'nun Hemşirelik Bölümü'nde Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Dersi'ne kayıt yaptıran 41 öğrenci oluşturmaktadır. Meme hastalıklarında hemşirelik bakımı dersinin işlendiği gün derse gelen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 40 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmacılar tartışma teknikleri kullanarak, öğrencilerin meme kanseri olan hastaların bakımına yönelik düşüncelerini ortaya çıkarmalarını sağlamışlardır. Dersin öğretimi, hemşirelik eğitimi uzmanı tarafından Beyaz Şapka uygulamasında yapılmıştır. Eğitim Bilimleri uzmanı ise uygulamanın öğretimsel kalitesini denetlemiştir.

Bulgular: Öğrencilerin altı farklı renkteki şapka uygulamalarında birbirinden farklı kavramlar ürettiği, özellikle kırmızı şapka etkinliğinde meme kanseri olan hastayla empati yaparak keder sürecindeki duygulara benzer duygusal ifadeler ürettikleri saptanmıştır.

Sonuç: Altı Düşünme Şapkası Etkinliği öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmenin yanı sıra empati güçlerinin gelişmesine olumlu katkıları olan bir yöntemdir.

Anahtar Kelimeler: altı düşünme şapkası etkinliği, hemşirelik eğitimi.

Use of the Six Thinking Hats Activity Nursing Education

Abstract

Aim: This study aimed to determine the use in nursing education of Six Thinking Hats Activity, the creative thinking development acti-

vity, and nursing students' opinions about breast cancer and nursing care

Methods: Descriptive study. The research population comprised of the 41 university students registered for Surgical Nursing course of a School of Health. The sample consisted of all the 40 students who came to class the day the nursing care in breast cancer instruction was given and who agreed to participate in the study. The researchers provided to reveal nursing students' thoughts about nursing care of patients with breast cancer by using discussion techniques. The teaching of the course conducted with "White Hat Activity" by nursing education expert. The educationalist controlled the teaching quality of this activity.

Results: It has been determined that the students produced different concepts from each other in the implementation of the six different colored hats. Particularly, it has been showed that they produced emotional statements like feelings in depair process by making empathy for the patient with breast cancer with in Red Hat activity.

Conclusions: The Six Thinking Hats Activity is a method that develops students' creative thinking skills as well as having a positive part in the development of their ability to show empathy.

Key words: Six Thinking Hats Activity, nursing education

Giriş

Günümüzde her şeyin hızla değiştiği bir dünyada evrensel değerlere açık, bilgiyi üretebilen ve yaratıcı biçimde kullanabilen insan yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitim sistemlerinin iyileştirilmesi ve çağımızın gerçeklerine uyarlanması değişimin önemli noktasını oluşturmaktadır (Arslan 1999, Parfitt 1989).

Türkiye'de hemşirelik eğitimi genel eğitim sisteminin bir parçası olarak sürekli değişen dün-

ya kurallarına göre iyileştirilmekte, geliştirilmektedir. Son yıllarda üzerinde çalışılan eğitim modellerinde genel hedef, eğitmekten ve eğitilmekten keyif alan öğretmen ve öğrenciler oluşturmaktır (Arslan 1999).

Hemşirelik eğitiminin temel amacı, hemşire olmayı ve hemşireliği uygulamayı öğretmektir. Bu nedenle eğitim süreci öğrencilerin kendi disiplinlerine ilişkin bilgi, beceri, tutum ve etik standartların içselleştirilmesine ve bunların davranışlarının bir parçası haline getirilmesine katkı sağlamalıdır. Ancak sadece hemşireliğe özgü bilgileri, becerileri öğrenmekle ya da özel durumları içeren sağlık sorunlarını çözümleyici özel davranışları kazanmakla hemşire olmak mümkün değildir. Ayrıca öğrencinin düşünme, kişilik ve yaşam biçimini etkileyecek değer, inanç ve tutumları da özümsemesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitim programlarının eleştirel tartışmaları, yaratıcı düşünceyi, kültürel toleransın sağladığı eğitim ortamlarını hazırlaması gerekmektedir (Babadağ 1999, Karaöz 2003).

Hızla çoğalan ve değişen bilginin tamamını eğitim programlarına koymak ve öğrencilere sunmak olanaksızdır. Bu nedenle öğrencilere yaratıcı-eleştirel düşünme becerileri kazandırarak öğrencilerin kendilerinin bilgiye ulaşması ve kendisi için gerekli bilgiyi edinme ve o bilgiyi anlama ilke yöntemlerinin geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Nitekim Fowler (1998) hem hemşire eğitimcilerinin hem de hemşire uygulayıcılarının, karmaşık modern sağlık bakım sistemine uygun hemşirelik bakımının sağlanması için yaratıcı-eleştirel düşünme becerilerini geliştirmenin önemli olduğu konusunda fikir birliğine vardıklarını belirtmektedir. Oysa literatürde geleneksel hemşirelik eğitim modellerinin yaratıcı-eleştirel düşünmeyi teşvik etmediği, teorik bilginin klinik uygulamaya aktarılamadığı vurgulanmaktadır (Fowler 1998, Mangena ve Chabelli 2005, Maudsley ve Strivens 2000, Seymaur ve diğ. 2003). Nitekim Kuzey Afrika'da Rand African Üniversitesi Hem-

şirelik okulunda yapılan görüşmeye dayalı nitel bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin problem çözme, karar verme, bağımsız düşünme, cesaret ve diğer insanlarla empati kurma, açık fikirlilik, sabırlı olma, insancıl davranma ve bilimsel bilgiye sahip olma gibi özelliklere yeterince sahip olmadıkları, bunun da öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmaması, hemşirelik eğitimi sırasında derslerde öğrencilerin yaratıcı–eleştirel düşüncelerini geliştirmeye yönelik yöntemleri kullanmamları ve değişime dirençli olmaları gibi nedenlerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Araştırmacılar bu sorunun ortadan kalkması için eğitimcilerin eğitim ortamında tüm yönleriyle yaratıcı düşünme modellerini kullanmaları gerektiğini, öğretmen merkezli bir süreç yerine öğrencilerin yaratıcı–eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilecekleri öğrenci merkezli bir eğitim ortamı oluşturulmasını önermişlerdir (Mangena ve Chabelli 2005). Sonuç olarak hemşirelik eğitiminde, bilgiyi yüklemek yerine, bilgiyi kullanma ve bilgi üretmeyi amaçlayan eğitim programları geliştirmeli, öğrencilerin yaratıcılık, sentez, tasarım yapabilme, sorun çözebilme, yaratıcı–eleştirel düşünme gibi yeteneklerini geliştiren eğitim modellerine gereksinim vardır.

Yaratıcılık değişik alanlarda ve değişik yoğunlukta, her insanda var olan bir özelliktir. Bu nedenle bazı insanlar yaratıcıdır, bazıları değildir denilemez. Her insan az ya da çok yaratıcı davranış sergileyebilir. Kişilerdeki bu yaratıcı davranış farklılıkları kalıtıma, kültür ortamına, eğitim ve öğretime bağlı olup, yaratıcı düşünce ve davranışlardaki yoğunluğa göre değişir (Bonk ve Smith 1998, Jones 1983).

Literatürde yaratıcılığın öğrenmenin önemli bir boyutu olduğu vurgulanmaktadır. (Bonk ve Smith 1998, Jones 1983, Parfitt 1989, Seymour ve diğ. 2003) Yaratıcı düşünce bilginin kazanılması için hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla eğitimciler yaratıcı düşünmeyi teşvik edecek eğitim ve öğretim yöntemleri geliştirmek zorundadırlar (Bonk ve

Smith 1998, Parfitt 1989, Seymour ve diğ. 2003).

Yaratıcı düşünmeyi sağlayan birçok eğitim yöntemleri vardır. Bu yöntemlerden birisi de Altı Düşünme Şapkası Etkinliği'dir. 1994 yılında Edward De Bono tarafından geliştirilen yöntemin amacı, düşüncelerin ve önerilerin belirli bir düzen içinde sunulması ve sistematikleştirilmesidir. Şapkalar düşüncelerin ayrıştırılmasını sağlamaktadır. Uygulamada kullanılan altı şapka aşağıdaki düşünce sistemlerini simgelemektedir (Bonk ve Smith 1998, De Bono 1997, Erginer 2000).

Beyaz Şapka: Bu şapka bilgi, veri ve olguları içerir. Ulaşılabilen bilgileri değerlendirmeyi gereksinim duyulan bilgileri ortaya koymayı ve konuyla ilgili soruları yöneltmeyi amaçlar.

Sarı Şapka: Sarı şapkayla düşünmede yapılan önerilerinin değeri, yararı ve iyi yönleri bulunmaya çalışılır. Düşünme yapıcı ve üreticidir. Somut teklifler ve öneriler üretilebilir.

Siyah Şapka: Bu şapka tehlikelere dikkat çeker. Riskleri ve bir şeyin neden işe yaramadığını gösterir. Bu şapka eleştirme şapkası olup, olumsuz durumların ortaya çıkmaması için yapılan objektif bir değerlendirmedir.

Kırmızı Şapka: Duygusal bir bakış açısı verir. Kırmızı şapka kullanıldığında hiçbir açıklama yapmaksızın duyguları ve sezgileri ifade etme şansı verilir.

Yeşil Şapka: Yeşil şapkayla düşünüldüğü zaman öneriler, yeni görüş ve seçenekler ortaya konulur. Yeşil şapka çeşitli imkanları yakalama fırsatı verir. Yeşil şapkayı kullanan herkes yaratıcı olmaya çaba gösterir.

Mavi Şapka: Mavi şapka doğrudan doğruya düşünce sürecinin kendisine bakmak için kullanılır. Mavi şapka, kullanılan şapkaları sıraya koymak ve sonuçta elde edilenleri özetlemek için de kullanılabilir. Mavi şapka aynı zamanda düşünce sürecinin gözlenmesini, oyunun kurallarına dikkat edilmesini sağlar. Tartışmayı durdurmayı ve disiplini sağlamaya da yardım eder.

Altı düşünme şapkası etkinliği kullanılırken şapkaların sırası tartışmanın özelliğine göre değişebilir. Ancak herhangi yeni bir teklif değerlendirildiğinde siyah şapkadan önce sarı şapkanın takılması yararlıdır. Çünkü yeni bir teklifte hataları, olumsuzlukları bulmak üstünlükleri bulmaktan daha kolaydır. Bunun nedeni olumsuz düşünce sırasında beyindeki kimyasal ortamın “korku” ve “güven arayışı” duygularını harekete geçirecek şekilde ayarlanmış olması olabilir.

Amaç

Bu çalışma, yaratıcı düşünmeyi geliştirme etkinliklerinden biri olan ‘Altı Düşünme Şapkası’ etkinliğinin hemşirelik eğitimde kullanılması ve öğrencilerin meme kanseri ve bakımına yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırma Soruları

Öğrencilerin,

1- Beyaz Şapka etkinliğine göre meme kanseri durumunu tanımlamaya,

2- Sarı Şapka uygulamasında meme kanseri olmayan bireylerin yaşadıkları konfora,

3- Siyah Şapka uygulamasında meme kanseri olmanın toplumsal ve psikolojik dezavantajlarına,

4- Kırmızı Şapka uygulamasında meme kanseri olsalardı yaşayabilecekleri duygulara,

5- Yeşil Şapka uygulamasında meme kanseri olan hastaya verecekleri yaratıcı bakıma,

6- Mavi şapka etkinliğinde dersi ve düşünme sistemlerinin değerlendirilmesine ilişkin düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Evren

Bu çalışma, Karadeniz Bölgesi’nde bulunan A Sağlık Yüksekokulu’nda 2005–2006 Eğitim Öğretim yılında yapıldı. Araştırmanın evrenini, Sağlık Yüksekokulu’nun Hemşirelik Bölümü’nde Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Dersi’ne kayıt

yaptıran 41 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma evrenin tümünü kapsamaktadır. Bir öğrenci derse gelmemiştir. Çalışmayı reddeden olmamıştır. Öğrencilerin hepsi kadın olup yaş ortalamaları 19 (min:18, max: 22)’tur. Öğrencilerin hepsi dersi ilk defa almaktadırlar.

Etik Yönü

Bu çalışmada araştırmacılar, Gaziosmanpaşa Üniversitesi bünyesinde etik kurul olmadığı için etik kurul onayı alamamışlardır. Ancak çalışma için üniversite yönetiminden yazılı izin almışlardır. Çalışma yapılmadan önce tüm katılımcı öğrencilere, araştırma konusu hakkında açıklama yapılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilerin, anketi özgürce doldurabilecekleri, hiçbir şekilde kısıtlanmayacakları ve çalışmaya katılımları nedeniyle ödül ya da ceza verilmeyeceği de açıklanmıştır. Öğrencilerin anketlere verecekleri yanıtların gizli tutulacağı öğrencilere bildirilmiştir. Ders işlenmeden önce öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya katılmak isteyen öğrencilerden yazılı izin alınmıştır. Ayrıca, dersin videoya kaydedilmesi için de öğrencilerden yazılı izin alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Dersi’nin ilk saatinde, öğrencilere yöntem ve şapkaların simgelediği düşünce sistemleri hakkında bilgi verilmiş ve yöntemin kullanılacağı dersin konusu, tarihi ve saati bildirilmiştir. Dersin işleniş sırasında yöntemi uygulamaya yardımcı olması için her öğrencinin kendisine altı farklı kartondan (sarı, beyaz, kırmızı, siyah, yeşil, mavi) şapka yapmaları ve derse gelirken şapkaları getirmeleri istenmiştir. Sınıfta oturma düzeni U harfi şeklinde hazırlanmıştır. Sınıf ortamındaki yaratıcı ve eleştirel düşünme sürecine yönelik olarak ilgiyi desteklemek için, yansıtıcı ve bilgisayar yardımıyla konuyla ilgili resim ve komutlar duvara yansıtılmıştır. Öğrencilerin düşünce sistemlerini değiştiren, kullanacakları şapkaları göstermek amacıyla

büyük altı renkli şapka öğretim elemanı kürsüsüne konulmuştur.

Dersin işleniş sırasında hemşirelik eğitim uzmanı olan birinci araştırmacı aktif rol alırken, eğitim bilimleri uzmanı olan ikinci araştırmacı Altı Düşünme Şapkası Etkinliği'nin uygulanmasına destek sağlamış ve uygulamanın öğretimsel kalitesini denetlemiştir. Araştırmacılar, öğrencilerin meme kanseri olan hastaların bakımına yönelik düşüncelerini tartışma tekniklerini kullanarak ortaya çıkarmaya çalışmışlardır.

Derste şapkaların kullanışı ve sıralaması aşağıda gösterildiği şekilde uygulanmıştır.

Öğrencilerden ilk önce beyaz şapkalarını takmaları meme kanserini tanımlamaları istenmiştir. Bu şapkada öğrenciler neler bildiklerini, neleri bilmediklerini ve neler bulmak istediklerini tartışmışlardır. Öğretim elemanı öğrencilerin tartışması bittikten sonra meme kanserinde hemşirelik bakımını slayt yardımıyla, soru cevap yöntemini kullanarak anlatmıştır. Konu bitiminde dersin değerlendirilmesi, sınıfta kavram haritası oluşturularak yapılmıştır. Ayrıca öğrencilerin evde kendi kavram haritalarını oluşturarak ertesi gün öğretim elemanına teslim etmeleri istenmiştir. Sarı şapka etkinliğinde meme kanseri olmayan bireyin yaşadığı konfor nedir? sorusu tartışılmıştır. Sarı şapka avantaj, faydaların şapkası olduğu için hastalığın avantajı olmayacağı için hastalığın yokluğundaki avantajlar, fayda ve konfor tartışılmıştır.

Siyah Şapka etkinliğinde meme kanseri olmayan dezavantajlarını, Kırmızı şapka etkinliğinde meme kanseri olsaydınız ne düşünürdünüz sorusu tartışılmıştır. Daha sonra öğrencilerden yeşil şapkalarını takmaları ve meme kanseri olan hastaya uygulanabilecek, ancak yaratıcı bakımları tartışmaları istenirken, Mavi şapka etkinliğinde ise dersi ve düşünme sistemlerini tartışmaları istenmiştir.

Dersin işleniş toplam beş ders saati süresinde yapılmıştır. Birinci saatte beyaz şapka etkinliği uy-

gulandıktan sonra öğretim elemanı yansıtıcı ve bilgisayar yardımıyla soru cevap yöntemini kullanarak dersini anlatmıştır. Ders anlatımı iki ders saati sürmüştür. Ders anlatımı bittikten sonra sırasıyla sarı şapka, siyah şapka ve kırmızı şapka etkinliği uygulanmıştır. Dersin işleniş sırasında öğrenciler ders arasını kullanmak istemeyip derse devam etmek istemişlerdir. Öğrencilerin isteği doğrultusunda ikinci dersin sonunda bir kez ara verilmiştir. Dördüncü ders saatinin sonunda yeşil şapka uygulaması sırasında, öğrenciler yorulduklarını ifade ettikleri için ders bitirilmiştir. Ertesi gün bir ders saatinde yeşil şapka uygulaması tekrarlanmış ve mavi şapka uygulaması yapılmıştır.

Araştırmanın verileri ikinci araştırmacı ile birlikte iki öğretim görevlisi tarafından not tutularak toplanılmıştır. Öğrencilerden de düşüncelerini kağıtlara yazmaları istenmiştir. Ayrıca ders videoya kaydedilmiştir. Öğretim elemanlarının notları ile öğrencilerin yazdıkları notlar karşılaştırılmış, video izlenerek arasında bire bir denklik sağlanan veriler araştırma bulgusu olarak kullanılmıştır. Ayrıca Kırmızı Şapka Etkinliğinde öğrencilerin ifade ettikleri duyguların gruplandırılmasında psikiyatri uzmanından destek alınmıştır.

Değerlendirme

Altı Düşünme Şapkası Etkinliği'nin uygulanması sırasında elde edilen veriler gruplandırılarak düşünce sayısı, düşüncelerin kullanım sıklıkları ve yüzde değerleri alınmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin meme kanserini tanımlamaya yönelik düşünceleri (Beyaz Düşünme Şapkası) incelendiğinde büyük çoğunluğunun, organ kaybı (%40.0), cinsel kimlik kaybı (%27.5), beden imgesinde bozulma (%27.5), ağrı-acı çekme (%20.0), psikolojik çöküntü (%20), korku (%17.5), karşı cinsin ilgisinde azalma (%12.5), mastektomi (%12.5) gibi kavramlara öncelik verdikleri görülmektedir. Öğrencilerin en az üzerinde düşündükleri kavramlar (%2.5'er) ise rol ve

sorumluluklarda değişim korkusu, kendine güvende azalma, istediği kıyafeti giyememe, kolunu kullanamama, hayatın sonu değil, kendi kendine meme muayenesi ile kanser riski azalır düşünceleridir. Ayrıca öğrencilerin meme kanserini tanımlamaya yönelik toplam 26 düşünce ürettikleri saptanmıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin meme kanseri olmayan bir insanı bekleyen konfora yönelik toplam 30 farklı düşün-

ce ürettikleri belirlenmiştir. Bunlar arasında “kıyafet özgürlüğü olacak” (%35.0), “beden imgesi bozulmaz”(%25.0), “Psikolojik olarak rahat yaşam” (%20.0), “Annelik görevini yapacak” (%17.5), “Kendine güvenecek” (%17.5), “Normal yaşantısı devam edecek” (%15.0), “Estetik görünüm bozulmayacak”(%15), “Cerrahi işlem olmayacak ”(%15) düşüncelerine daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. “Enfeksiyon olmayacak”

Tablo 1: Öğrencilerin Beyaz Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Meme Kanserini Tanımlamaya Yönelik Kavramlar (N=40)

Kavramlar	Kullanım Sıklığı	%
Organ kaybı	16	40.0
Ölüm	14	35.0
Cinsel kimlik kaybı	11	27.5
Beden imgesinde bozulma	11	27.5
Ağrı-acı çekme	8	20.0
Psikolojik çöküntü	8	20.0
Korku	7	17.5
Karşı cinsin ilgisinde azalma	5	12.5
Mastektomi	5	12.5
Hastaneye bağımlı olma	4	10.0
Cerrahi girişim	4	10.0
Anne olamama korkusu	4	10.0
Estetik görüntüde bozulma	4	10.0
Memede kitle	2	5.0
Geleceğe yönelik belirsizlik	2	5.0
Sosyal izolasyon	2	5.0
Özürü gibi görünme	2	5.0
Stres	2	5.0
Kemoterapi	2	5.0
Eksiklik hissetme	2	5.0
Rol ve sorumluluklarda değişim korkusu	1	2.5
Kendine güvende azalma	1	2.5
İstediği kıyafeti giyememe	1	2.5
Kolunu kullanamama	1	2.5
Hayatın sonu değil	1	2.5
*KKMM ile kanser riski azalır	1	2.5
Meme kanserini tanımlayıcı toplam 26 düşünce		

*KKMM: Kendi kendine meme muayenesi

,"Bağımsız olacak", "Başkaları acımayacak", "Mahremiyeti kaybolmayacak", "Saçları dökülmeyecek", "Kemoterapi olmayacak", "Kendini güzel hissedecek", "Kendini kadın olarak hissedecek", "Meslek kaybı olmayacak", "Toplumdan uzaklaştırılmayacak", "Aldatılma korkusunu yaşamayacak"(%2.5'er) düşüncelerinin en az ürettiği bulunmuştur (Tablo 2).

Öğrencilerin Siyah Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Meme Kanseri ve Dezavantajlarına Yönelik Düşünceleri incelendiğinde en fazla "beden imgesinde bozulma" (%32.5), "istediği kıyafeti giyememe"(%32.5), "rol ve sorumluluklarını yapamama" (%25.0), "hastaneye ve sağlık personeline bağımlı yaşama"(%25.0), "sosyal izolasyon" (%20.0), "ölüm korkusu" (%17.5), "kadınlığın

Tablo 2: Öğrencilerin Sarı Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Meme Kanseri Olmayan Bir İnsanı Bekleyen Konfora Yönelik Kavramlar (N=40)

Avantaj Düşüncesi	Kullanım Sıklığı	%
Kıyafet özürlüğü olacak	14	35.0
Beden imgesi bozulmaz	10	25.0
Psikolojik olarak rahat yaşam	8	20.0
Annelik görevini yapacak	7	17.5
Kendine güvenecek	7	17.5
Normal yaşantısı devam edecek	6	15.0
Estetik görünüm bozulmayacak	6	15.0
Cerrahi işlem olmayacak	6	15.0
Cinsel kimliğinde kayıp olmayacak	5	12.5
Sağlıklı bedene sahip olacak	5	12.5
Kolunu rahat kullanacak	5	12.5
Hastane ve tedavi süreci olmayacak	5	12.5
Organ kaybı olmayacak	5	12.5
Ağrı-acı yaşanmayacak	4	10.0
Stres olmayacak	3	7.5
Ölüm korkusu olmayacak	3	7.5
Kendini bütün olarak görecek	2	5.0
Geleceği planlayabilecek	2	5.0
Enfeksiyon olmayacak	1	2.5
Hayalleri gerçekleştirecek	1	2.5
Bağımsız olacak	1	2.5
Başkaları acımayacak	1	2.5
Mahremiyeti kaybolmayacak	1	2.5
Saçları dökülmeyecek	1	2.5
Kemoterapi olmayacak	1	2.5
Kendini güzel hissedecek	1	2.5
Kendini kadın olarak hissedecek	1	2.5
Meslek kaybı olmayacak	1	2.5
Toplumdan uzaklaşmayacak	1	2.5
Aldatılma korkusu yaşamayacak	1	2.5
Meme kanseri olmamanın beklediği konfora yönelik toplam 30 farklı pozitif düşünce		

simgesi olan organın kaybı” (%17.5), “ameliyat olma” (% 15.0), “ağrı-acı çekme” (%15.0), “anksiyete yaşama” (%12.5) kavramlarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin en az üzerinde düşündükleri kavramlar ise “hareket kısıtlılığı yaşama”, “yaşama sevincini kaybetme”, “Günlük yaşam aktivitelerini yerine getirememe”, “özgüven kaybı”, “eşinin terk edeceği korkusu”, “Tanrının cezası olarak düşünme”, “aile bireylerini

(anne, v.b.) suçlama”, “bilinmezlik korkusu”, “normal yaşantının değişmesi” (%2.5) düşünceleridir (Tablo 3).

Öğrencilerin meme kanserine yönelik toplam 31 farklı duygusal düşünce ürettikleri bulunmuştur. Bunlar arasında “Neden ben?” (%17.5), “Bana acıyorlar mı?”(%17.5), “Erkek arkadaşım benimle evlenir mi?” (%10.0), “Eşim beni aldatıyor mu?” (%7.5), “Kendimi dine verirdim”(7.5),

Tablo 3: Öğrencilerin Siyah Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Meme Kanseri ve Dezavantajlarına Yönelik Düşünceleri (N=40)

Dezavantaj Düşüncesi	Kullanım Sıklığı	%
Beden imgesinde bozulma	13	32.5
İstediği kıyafeti giyememe	13	32.5
Rol ve sorumluluklarını yapamama	10	25.0
Hastaneye ve sağlık personeline bağımlı yaşama	10	25.0
Sosyal izolasyon	8	20.0
Ölüm korkusu	7	17.5
Kadınlığın simgesi olan organın kaybı	7	17.5
Ameliyat olma	6	15.0
Ağrı-acı çekme	6	15.0
Anksiyete yaşama	5	12.5
Cinsel fonksiyon kaybı	4	10.0
Sağlığın kaybı	4	10.0
Psikolojik çöküntü yaşama	4	10.0
Başkalarının acıyacağı düşüncesi	3	7.5
Cinsel fonksiyonlarda yetersizlik hissetme	2	5.0
Gelecek planı yapamama	2	5.0
Estetik görüntü kaybı	2	5.0
İntihar düşüncesi	2	5.0
Durumu utanç verici olarak algılama	2	5.0
Hareket kısıtlılığı yaşama	1	2.5
Yaşama sevincini kaybetme	1	2.5
Günlük yaşam aktivitelerini yerine getirememe	1	2.5
Özgüven kaybı	1	2.5
Eşinin terk edeceği korkusu	1	2.5
Tanrının verdiği ceza olarak düşünme	1	2.5
Aile bireylerini (anne v.b.) suçlama korkusu	1	2.5
Bilinmezlik korkusu	1	2.5
Sağlıklı kadınlara düşman olma	1	2.5
Aynaya bakma korkusu	1	2.5
Normal yaşantısının değişmesi	1	2.5
Meme kanserinin dezavantajına yönelik toplam 30 farklı düşünce		

“Son şansım, kendim için yaşayacağım” (%7.5) gibi duygusal düşüncelere daha fazla yer verdikleri görülmektedir (Tablo 4).

Bu duygusal düşüncelerin duygusal içerikleri incelendiğinde, öfke duygusu (neden ben, ben nerede yanlış yaptım, yaşamak istiyorum, kadınların hiç birini sevmiyorum, bütün iç çamaşırların hepsini kesmek istiyorum, keşke erkek olsaydım, ba-

na yardım edemezsiniz, benden uzak durun), inkar (hastalığı kabul etmeyip tekrar tekrar tahlil yaptırırdım, çocuklarımda benim gibi olsun istemiyorum, zaten olan olmuş istediğimi yaparım, evdeki aynaları kaldırın, mastektomi olmayı red ederdim), çaresizlik (benimde cinsel arzularım var, bana acıyorlar mı, kendimi tamamen dine veririrdim, dine yönelir kapanırdım, her besin kanserojen, bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmak is-

Tablo 4: Öğrencilerin Kırmızı Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Meme Kanseri Yönelik Duygusal Düşünceleri (N=40)

Duygusal Düşünce	Kullanım Sıklığı	%
Neden ben?	7	17.5
Bana acıyorlar mı?	7	17.5
Erkek arkadaşım benimle evlenir mi?	4	10.0
Eşim beni aldatıyor mu?	3	7.5
Kendimi dine verirdim	3	7.5
Son şansım kendim için yaşayacağım	3	7.5
Beni eskisi gibi seviyorlar mı?	1	2.5
Ben nerede yanlış yaptım	1	2.5
Benimde cinsel arzularım var	1	2.5
Yaşamak istiyorum	1	2.5
Gelecekle ilgili hayallerim yıkıldı	1	2.5
Kadınların hiçbirini sevmiyorum	1	2.5
Bütün iç çamaşırları kesmek istiyorum	1	2.5
Çocuğumun arkadaşı, iki baban var diyebilir	1	2.5
Göğsümü saklar, kimse anlamasın isterdim	1	2.5
Keşke erkek olsaydım	1	2.5
Her besin kanserojen	1	2.5
İnceldiği yerden kopsun	1	2.5
Hastalığı kabul etmeyip, tekrar tekrar tahlil yaptırırdım	1	2.5
Çocuk doğurmak istemiyorum	1	2.5
Beni yalnız bırakın	1	2.5
Acaba kaç günüm kaldı	1	2.5
Zaten olan olmuş, istediğimi yapardım	1	2.5
Bu konuda daha fazla bilgi almak istemiyorum	1	2.5
Kendi sorumlarımla beni baş başa bırakın	1	2.5
Bana soru sormayın	1	2.5
Beni yalnız bırakın	1	2.5
Bana yardım edemezsiniz, benden uzak durun	1	2.5
Mastektomi yaptırmayı red ederdim	1	2.5
Evdeki aynaları kaldırırdım	1	2.5
Öleceğime göre okumak istemiyorum	1	2.5
Meme kanserine yönelik toplam 30 farklı duygusal düşünce		

temiyorum, bana yardım edemezsiniz, benden uzak durun), depresyon (beni yalnız bırakın, bana soru sormayın, kendi sorunlarımla baş başa bırakın, öleceğime göre okumak istemiyorum), karamsarlık, umutsuzluk (gelecekle ilgili hayallerim yıkıldı, inceldiği yerden kopsun) duygularını ifade ettikleri belirlenmiştir (Tablo 4).

Öğrencilerin Yeşil Şapka Etkinliğinde ürettikleri meme kanseri olan hastanın bakımına yönelik düşünceleri incelendiğinde, “kişinin isteğine göre şişip inebilen protez göğüs kullanarak kıyafetlerin güzel durmasını sağlama” (%22.5), “meme kanseri ve/veya mastektomi olan eski ve yeni tanı konan hastaları bir araya getirip duygu ve düşüncelerini paylaşırma” (%17.5), “meme kanseri hasta derneği kurar, hastaların üye olmasını sağlardım” (%10.0), “hastanın yakınları ile röportaj yapıp iyileşince ona izletirdim” (%5.0), “meme kanseri olup iyileşen hastanın hayatını anlatan film hazırlamak” (%5.0), düşüncelerinin daha fazla ifade edildiği görülmektedir. Öğrencilerin en az ürettikleri ancak yaratıcı olarak kabul edebileceğimiz düşünceleri incelediğimizde, “meme kanserli hastalarda yapılan röportajları kitap olarak yayınlardım”, “hastaların hazırladığı tiyatro ve sinema filmi hazırlatıp çevrelerine izletmek için teşvik etmek”, “meme kanseri ile ilgili broşürleri alışveriş merkezleri gibi yerlerde dağıtma”, “kuaför güzellik merkezlerine meme kanseri ile ilgili afişler asılmalı”, “hastaların uzun süre görüşmedikleri arkadaş / yakınlarıyla sürpriz buluşma hazırlamak”, “hastalara mutluluk gözlüğü üretip bu gözlükle aynaya bakınca göğüslerinin daha iyi görünmesini sağlamak”, “Alo sağlık hattı oluşturarak meme kanserli hastaların taburculuk döneminde bilgi almalarını sağlamak”, “meme muayenesini yapan tümör ve evrelerini belirleyen robot el yapılması”, “kendi kendine meme muayenesini anlatan animasyon filmi hazırlayıp, aralara motive edici spot sözcükler yerleştirmek”, “Hastaların duygularını anlatan karikatür çizmelerini sağlardım” düşüncelerinin yer aldığını (%2.5) görmek-

teyiz. Öğrencilerin meme kanserli hastanın bakımına yönelik toplam 28 farklı kavram ürettikleri bulunmuştur (Tablo 5).

Öğrencilerin Mavi Şapka Etkinliği sırasında ürettikleri düşünme sistemine ilişkin en fazla “çok yönlü düşünme yeteneği gelişti” (%30.0), “konuyu olumlu olumsuz yönleriyle öğrendi” (%20.0), “Renklerle, görsel olarak öğrenme konunun öğrenilmesini kolaylaştırdı” (%15.0), “Mastektomi olan bireyin yaşadığı duyguları daha iyi anladı” (%10.0), düşüncelerini ifade ettikleri saptanmıştır. Öğrencilerin düşünme sistemine ilişkin 7 farklı kavram ürettikleri bulunmuştur (Tablo 6).

Tartışma

Çağdaş dünyanın gereksinimleri günümüz bireylerinin düşünme becerilerine sahip olmasını zorunlu hale getirmektedir. Öğretimde bilgi alıp verme yerine düşünmeyi öğrenme önem kazanmaktadır. Özellikle öğrencilere yaşamda karşılaştıkları ikilemleri çözmeye, gerçek yaşamla ilgili yargıda bulunmak üzere düşünmeye yönlendirme alıştırmaların yapılması zorunlu hale gelmektedir (Seferoğlu ve Akbıyık 2006). Bu nedenle Altı Düşünme Şapkası Etkinliği düşüncelerin serbestçe ancak bir disiplin içerisinde ifade edebildiği ve irdelendiği sınıf ortamı oluşturulması açısından yararlı bir yöntemdir. Özellikle konunun altı bakış açısıyla düşünülüp irdelenmesinin, düşünmeyi karmaşık işleminden çıkarıp basitleştirdiği ve kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Türk Eğitim sisteminin ilkokuldan başlayarak ezbere dayalı ve sınav odaklı olduğu göz önüne alındığında, üniversite öğrencisinin eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi öğrenmesi açısından yararlı olduğu kanısına ulaşılmaktadır. Hemşireliğin profesyonel rol ve sorumlulukları, karar alma süreçleri de bunu gerektirmektedir.

Bir konunun farklı altı noktada tartışılması başlangıçta zaman almaktadır. Ancak öğrenciler düşünme sürecine alıştıkça daha hızlı düşünebil-

Tablo 5: Öğrencilerin Yeşil Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Meme Kanseri Olan Hastanın Bakımına Yönelik Düşünceleri (N=40)

Düşünce	Kullanım Sıklığı	%
Meme kanseri ve mastektomi olan eski ve yeni tanı alan hastaları bir araya getirip, duygu ve düşüncelerini paylaşmak	7	17.5
Kişinin isteğine göre şişip inebilen protez göğüsün kullanılmasıyla kıyafetlerinin güzel durmasını sağlamak	9	22.5
Meme kanseri hasta derneği kurma; hastaların üye olmasını sağlamak	4	10.0
Hastanın yakınları ile röportaj yapıp iyileşince ona izletirmek	2	5.0
Meme kanseri ile ilgili aylık dergi çıkartma; en uçra yerlere kadar dağıtmak	1	2.5
Mastektomi olup iyileşmiş hastanın iyileşme sürecini kasete alarak diğer hastalara izletmek	1	2.5
Meme muayenesini yapan, tümör ve evrelerini belirleyen robot el yapılmasını sağlamak	1	2.5
İyileşmiş hastaları servisteki mastektomili hastalarını bakımına katmak	1	2.5
Meme kanserli hastalarla yapılan röportajları kitap olarak yayınlamak	1	2.5
Meme kanseri olan iyileşmiş hastalarla sağlık personeli birlikte halka bilinçlendirme toplantıları ve ev ziyareti yapması	1	2.5
Sağlık kanalları oluşturup Meme kanseri konusunda programlar yapmak	1	2.5
Hastaların hazırladığı tiyatro ve sinema filmi hazırlayıp, çevrelerine izletmeleri için teşvik etmek	1	2.5
Hastalar *KKMM çevresindeki kişilere öğretmeye teşvik etmek	1	2.5
Meme kanseri ile ilgili broşürleri alışveriş merkezleri gibi yerlerde dağıtmak	1	2.5
Kuaför, güzellik merkezlerine Meme kanseri ile ilgili afişler asmak	1	2.5
Hastaların uzun süre görüşmedikleri arkadaş / yakınlarıyla sürpriz buluşma hazırlamak	1	2.5
Meme kanseri olan kadın ile erkeğin duygularını paylaşmasını sağlamak	1	2.5
Hastalara mutluluk gözlüğü üretip, bu gözlükle aynaya bakınca göğüslerinin daha iyi görünmesini sağlamak	1	2.5
Alo sağlık hattı oluşturarak Meme kanserli hastaların taburculuk döneminde bilgi almalarını sağlamak	1	2.5
Meme kanseri olup iyileşen hastanın hayatını anlatan film hazırlamak	1	2.5
Hastalık süresince hastanın yakınlarına renkli kağıtlara duygularını azdırıp hastaya göndermelerini sağlamak	1	2.5
*KKMM anlatan animasyon filmi hazırlayıp aralara motive edici spot sözcükler yerleştirmek	1	2.5
Meme kanseri olan hastalara özel indirim kartı hazırlatmak	1	2.5
Meme kanseri ile ilgili anket düzenleyip halkın bilgi düzeyine göre eğitim toplantıları yapmak	1	2.5
Meme kanseri olan iyileşmiş hastalara piknik düzenledim	1	2.5
Dua etmesi için ortam hazırladım	1	2.5
Duygularını anlatan karikatür çizmesini sağladım	1	2.5
Meme kanserli hastalar için serviste hobi odası hazırlar; aktivite yaptırardım	1	2.5
Meme kanserli hastanın bakımına yönelik toplam 28 farklı düşünce		

*KKMM: Kendi kendine meme muayenesi

Tablo 6: Öğrencilerin Mavi Şapka Etkinliğinde Ürettikleri Düşünme Sistemine İlişkin Düşünceleri (N=40)

Düşünce	Kullanım Sıklığı	%
Çok yönlü düşünme yeteneği gelişti	12	30.0
Konuyu olumlu olumsuz yönleriyle öğrendi	8	20.0
Renklerle, görsel öğrenme konunun öğrenilmesini kolaylaştırdı	6	15.0
Mastektomi olan bireyin yaşadığı duyguları daha iyi anladı	5	12.5
Ders sırasında arkadaşlarının düşüncelerini öğrenme fırsatı oldu	4	10.0
Meme kanserini bütün yönleriyle(fiziksel, psikososyal) öğrendi	4	10.0
Ders sırasında duygularını analiz etme fırsatı oldu	1	2.5
Düşünme sistemine ilişkin toplam 7 farklı düşünce		

mekte, hatta konunun özelliğine göre sadece bir veya birkaç şapkanın temsil ettiği düşünce sistemini kullanmakta mümkündür.

Beyaz şapka etkinliğinde eldeki bilgi ve verilerin analiz edilmesi, gereksinim duyulan, eksik bilgiler ve bu bilgilerin nasıl elde edileceğinin tartışılması, her öğrencinin sahip olduğu bilgiyi değerlendirerek, kendi öğrenme gereksinimini fark etmesine ve bilgiye ulaşma yollarını araştırmaya sevk eder. Nitekim Kenny (2003)'nin palyatif bakımda Altı Düşünme Şapkası Etkinliğinin kullanıldığı çalışmasında da bu düşünce desteklenmektedir.

Öğrencilerin Beyaz Şapka etkinliği sırasında meme kanserini tanımlamaya yönelik ürettikleri düşünceler incelendiğinde organ kaybı (%40.0), ölüm (%35.0), cinsel kimlik kaybı (%27.5), beden imgesinde bozulma (%27.5), ağrı-acı çekme (%20.0), psikolojik çöküntü (%20.0), korku (%17.5), karşı cinsin ilgisinde azalma (%12.5), mastektomi (%12.5) düşüncelerine öncelik verdikleri belirlenmiştir (Tablo 1).

Meme kanseri kadınlar için özel bir anlam ifade etmektedir. Kadınlar sadece kanser ve tedavisiyle ilgili etkilenim yaşamıyorlar, aynı zamanda cinsel fonksiyonları, cinsel kimlik, kadınlık ve annelik fonksiyonları ile ilgili sıkıntılarda yaşamaktadırlar. Meme kanseri herhangi bir yaştaki kadın için stresli bir yaşam olayı olmasına karşılık genç

ve adolesan kadınlar meme kanseri tanısından daha fazla etkilenmektedirler. Adolesan ve erken yetişkinlik dönemindeki kadınlar beden imgesi değişimi ve cinsel kimlik ve cinsel fonksiyonla ilgili sıkıntıları daha çok yaşamaktadırlar. Dolayısıyla öğrencilerin meme kanserini tanımlamaya yönelik düşünceleri literatür bilgileriyle uyumlu olduğu ve meme kanseri hastasına empati yapmaya çalıştıkları görülmektedir (Kunkel ve diğ. 2002, Shannan ve Smith 2003).

Öğrencilerin meme kanseri olmayan bir insanı bekleyen konfora yönelik düşünceleri incelendiğinde en fazla “kıyafet giyme özgürlüğü olacak”, “beden imgesi bozulmaz”, psikolojik olarak rahat olacak”, “annelik görevini yapacak”, “kendine güvenecek”, “ normal yaşantısı devam edecek”, “estetik görünüm bozulmayacak” düşünceleri ifade edilmiştir (Tablo 2).

Öğrencilerin Meme Kanseri ve Dezavantajlarına Yönelik Düşünceleri incelendiğinde, en fazla “beden imgesinde bozulma, istediği kıyafeti giyememe”, “rol ve sorumluluklarını yapamama”, “hastaneye ve sağlık personeline bağımlı yaşama”, “sosyal izolasyon”; “ölüm korkusu” , “kadınlığın simgesi olan organın kaybı”, “ameliyat olma”, “ağrı-acı çekme” ve “anksiyete yaşama” kavramlarını ifade ettikleri bulunmuştur (Tablo 3).

Shannon ve Smith (2003)'in belirttiğine göre, meme kanseri olan adolesan ve erken yetişkinlik

dönemindeki kadınların daha çok tedavi sırasında çocuk bakımına ilişkin endişeleri, beden imgesi ve cinsel fonksiyonlarda değişimle ilgili sıkıntı ve sosyal izolasyon hissetme, depresyon ve anksiyete yaşadıklarını ifade etmektedirler. Öğrencilerde meme kanseri olan hastalarla empati yapmaya çalışarak, literatürdeki bilgilerle uyumlu olarak meme kanseri ve dezavantajlarına yönelik düşünce ürettikleri sonucuna ulaşılabilir.

Sarı şapka etkinliğinde olayın olumlu yönünün değerlendirilmesi, siyah şapka etkinliğinde ise öğrencinin olumsuz yönünün değerlendirilmesi olayın iki yönüyle düşünülmesi alışkanlığını kazanması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle sağlık bakımında hasta yararına olanı yapma ve zarardan kaçınma etik ilkesi vardır. Bu ilke doğrultusunda hastaya uygulanacak bütün tedavi ve bakımların yarar ve zararlarının irdelenmesi, yararlı olanı veya yararı en fazla olan tedavi ve bakım yönteminin uygulanması gerekmektedir. Dolayısıyla sağlık ekibinin tedavi ve bakımı uygularken sürekli sarı ve siyah şapkının temsil ettiği düşünce sisteminin kullanılması zorunlu hale gelmektedir. Bu nedenle öğrencilikte başlayan eleştirel düşünme egzersizlerinin yaptırılması öğrencide eleştirel düşünme becerisinin gelişmesine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Sefaroğlu ve Akbıyık 2006).

Öğrencilerin kırmızı şapka etkinliği sırasında ürettikleri düşünceleri incelendiğinde 31 farklı duygusal düşünce ürettikleri, bu duygusal düşüncelerin, öfke duygusunu, inkar, çaresizlik, depresyon, umutsuzluk, karamsarlık duygularını ifade ettiği belirlenmiştir (Tablo 4).

Kunkel ve diğ. (2002)'nin belirttiğine göre Meyeromitz meme kanseri tanısı olan kadınların psikolojik ve psiko sosyal olarak üç grupta etkinliklerini, bunlardan psikolojik sıkıntılar olarak sınıflandırdığı tepkilerde anksiyete, depresyon ve kızgınlık duygularını yaşadıklarını belirlemiştir. Meme kanseri cinsel kimliği, cinsel fonksiyonu, kadınlık ve annelik fonksiyonlarını simgeleyen bir

organın yani meme'nin kaybı anlamına gelmektedir. Ayrıca kanser gibi yaşamı tehdit eden hastalığa sahip bireyler, yaşamları üzerindeki kontrolün, beden imajının, normal fiziksel fonksiyonların, hareket yeteneği ve gücün, özgürlük, bağımsızlığın, güvenlik ve ölümsüzlük illüzyonunun, planlanan geleceğin kaybının ve bilinmeyene yolculuk için hazırlanmanın kederini yaşarlar. Keder bireyin tek ya da çoklu kayıpları veya kayıp tehdidi algısını takiben oluşan bir matem şeklidir. Keder genellikle huzursuzluk, yalnızlık, ümitsizlik, suçluluk, öfke, anksiyete gibi duygusal tepkileri içerir (Çimete 2002, Kunkel ve diğ. 2002).

Kırmızı şapka etkinliğinde öğrencilerin hasta ve ailesinin duygularını tanımaya çalışması, hasta ve ailesinin psiko-sosyal sorunlarını tanımaya ve hastaya bütüncül bakım vermesine olanak sağlamaktadır. Öğrencinin hastanın duygu ve düşüncelerini anlayabilmesi empati becerisine bağlıdır. Empati hemşireliğin önemli kavramlarından biridir. Empati genelde bir kişilik özelliği olmakla birlikte, eğitim yoluyla geliştirilebilir bir özelliktir. Hemşirelik öğrencilerinin bu özelliklerini geliştirmeleri için uygun eğitim atmosferlerinin hazırlanması gerekmektedir (Mete ve Gerçek 2005, Tutuk ve diğ. 2002). Kırmızı şapka etkinliği öğrenciye empati becerisini geliştirme fırsatını yarattığı düşünülmektedir. Ayrıca Kırmızı şapka etkinliğinde öğrencilerin kendi duygu ve düşüncelerini de analiz etmeleri kendilerini tanıma çabalarını olumlu yönde destekleyeceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin meme kanserli hastanın bakımına yönelik toplam 28 farklı düşünce ürettikleri belirlenmiştir (Tablo 5). Üretilen düşüncelerin meme kanserli hastanın bakımına yönelik düşünceler olduğu ancak yaratıcılığı sınırlı olan düşünceler olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Meme muayenesi yapan robot el yapımı, market, güzellik merkezlerine afiş asılması, mutluluk gözlüğü üretimi, Alo sağlık hattı, kendi kendine meme muayenesini anlatan animasyon filmi hazırlatma, hastanın duygularını karikatürle anlatmasını sağlama düşünce-

si oldukça yaratıcı fikirlerdir. Yeşil şapka etkinliği öğrencilerin bilinçli bir şekilde yaratıcı düşünmeye çabalamaları açısından yararlı olduğu düşünülmektedir. Ancak öğrencilerin ifade ettikleri düşünce sayısının az olmasının nedeni öğrencilerin ilköğretimden başlayarak ezbere dayalı ve sınav odaklı bir sistemde yetişmiş olmaları, üniversite eğitiminin de bu sistemi devam ettiren bir yapılanma içinde olmasından kaynaklandığı kanısına varılabilir. Ayrıca Türkiye’de üniversite eğitiminde aktif eğitim yöntemlerinin kullanımının 1995 yılından itibaren başlamış olmasının ve bizim okulumuzda da bunun yaygın olarak kullanılmamasının da bir etken olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Çağdaş dünyanın gereksinimleri günümüz bireylerinin düşünme becerilerine sahip olmasını zorunlu hale getirmektedir. Öğretimde bilgi alıp verme yerine düşünmeyi öğrenme önem kazanmaktadır. Özellikle değişen ve gelişen dünya koşullarına uyum sağlamak için bireylerin düşünce özgürlüğünü sağlaması ve geniş bilgi birikimini kazanması kaçınılmazdır. Bu da ancak yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi ile kazanılır. Eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler kendini yenileme ve öğrendiklerini tazeleme gereksinimini duyarlar. Bu nedenle Altı Düşünme Şapkası Etkinliği düşüncelerin serbestçe ancak bir disiplin içerisinde ifade edebildiği ve irdelendiği sınıf ortamı oluşturulması açısından yararlı bir yöntemdir. Özellikle konunun altı bakış açısıyla düşünülüp irdelenmesinin, düşünmeyi karmaşık işleminden çıkarıp basitleştirdiği ve kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın, hemşirelik öğrencilerinin yaratıcı ve eleştirel düşünme yeteneklerinin gelişmesi için önemli olan yaratıcı eğitim yönteminin kullanımının test edilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Altı Düşünme Şapkası Etkinliğinin üniversite eğitiminde kullanımına ilişkin sınırlı sayıda kaynak bulunmasına karşılık hemşirelik eğitiminde kullanımına ilişkin sadece bir tane literatür bilgisine ulaşılması nedeniyle, hemşirelik

literatüründe bu tür çalışmaların yer almasının hemşirelik eğitiminin gelişmesi ve eğitim yöntemlerinin zenginliği açısından da önemli olduğu kanısına varılmaktadır.

Altı Düşünme Şapkası Etkinliği öğrencilerin yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmesinin yanı sıra empati güçlerinin gelişmesine olumlu katkıları olan bir yöntemdir. Ancak öğrencilerin hepsinin kadın olması, meme kanseri olan kadınlarla özdeşim kurmalarını kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bu nedenle gelecekte yöntemin testis kanseri, karaciğer kanseri, transplantasyon vb başka konuların öğretiminde de kullanımının test edilmesi ve sonuçlarının karşılaştırılması önerilmektedir.

Yazarların Katkıları

Çalışma tasarımı: M K, E E

Veri toplama ve/ veya analiz: M K, E E

Makalenin hazırlanması: M K, E E

Teşekkür

Yazarlar, çalışmanın verilerinin kaydedilmesine destek veren Öğr. Gör. E. Birol KARADAĞ ve Öğr. Gör. Şahizer ERAYDIN'a, öğrenci ifadelerinin duygusal analizlerinde danışmanlık yapan Yrd. Doç.Dr. Feryal ÇELİKER'e ve eğitim yönteminin uygulanmasında rol alan öğrencilere teşekkür ederler.

Kaynaklar

Arslan H (1999) Eğitimde ve Hemşirelik Eğitiminde beceri geliştirme değerlendirmenin önemi. *Hemşirelik Beceri Kazandırma ve Değerlendirme Workshop Kitabı*, Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Yayını, 22 – 24 Eylül, İstanbul, 1 – 4

Babadag K (1999) Hemşirelik eğitiminde mesleki beceri davranışları kazandırma ve değerlendirmede etik sorunlar. *Hemşirelikte Beceri Kazandırma ve Değerlendirme Workshop Kitabı* Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Yayını 22 – 24 Eylül, İstanbul, 13 – 20

Bonk CJ, Smith GS (1998) Alternative instructional strategies for creative and critical thinking in the accounting curriculum. *Journal of Accounting Education*. **16**(2), 261 – 293

Cimete G (2002) *Yaşam Sonu Bakım* İstanbul, Nobel Tıp Kitapevleri, 25 – 30

De Bono E (1997) *Altı Şapkalı Düşünme Tekniği*, (E Tuzcular Çev.), İstanbul, Remzi Kitabevi. 33 – 170

Erginer E (2000) *Öğretim Planlama, Uygulama, Değerlendirme*, Ankara, Kozan Ofset Mat. San. Ve Tic. Ltd. Şti, 236 – 244

Fowler, LP, (1998), Improving critical thinking in nursing practice, *Journal of Nurses In Staff Development*, **14** (4); 183-187

Jones AJ (1983) Where angels fear to tread – nursing and the concept of creativity. *Journal of Advanced Nursing* **8**, 405 – 411

Karaöz S (2003) Hemşirelikte klinik öğretime genel bir bakış ve etkin klinik öğretim için öneriler. *Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi* **5** (1), 15 – 21

Kenny LJ, (2003) Using Edward De Bono's six hats game to aid critical thinking and reflection in palliative care. *Internationel Journal of Palliative Nursing*, **9** (3), 105–112.

Kunkel EJ, Chen E I, Okunloha TB (2002) Psychosocial Concerns of women with breast cancer. *Psychiatry Update* **9** (4), 129 – 134.

Mangena A, Chabelli MM (2005) Strategies to overcome obstacles in the facilitation of critical thinking in nursing education. *Nurse Education Today* **25**, 291 – 298

Maudsley G, Strivens J (2000) Promoting professional knowledge, experiential learning and critical thinking for medical students. *Medical Education* **34** (7), 535-544

Mete S, Gerçek E (2005) PDÖ yöntemiyle eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğitim ve becerilerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* **9** (2), 11 – 17

Parfitt B A (1989) A practical approach to creative teaching: an experiment. *Journal of Advanced Nursing* **14**, 665-677

Seferoğlu SS, Akbıyık C (2006) Eleştirel düşünme ve öğretimi *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* **30**, 193–200

Seymour B, Kin S, Sutherland N (2003). Valuing both critical and creative thinking in clinical practice: narrowing the research – practice gap? *Journal of Advanced Nursing* **42**(3), 288 – 296

Shannon C, Smith IE (2003) Breast cancer in adolescent and young women. *European Journal Cancer* **39**, 2632-2642.

Tutuk A, Al D, Doğan S (2002) Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* **6** (2), 36 – 41